

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 84/2019-45

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 23. júna 2020 v senáte zloženom z predsedu senátu Miroslava Duriša (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Duditša a Libora Duľu prerokoval ústavnú sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátom JUDr. Martinom Babjakom, Kováčska 40, Košice, vo veci namietaného porušenia ich základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED] na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019 porušené boli.

2. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

3. Krajský súd v Košiciach j e p o v i n n ý nahradit' [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED] trovy konania v sume 346,26 € (slovom tristoštyridsaťšesť eur a dvadsaťšesť centov) na účet ich právneho zástupcu JUDr. Martina Babjaka, Kováčska 40, Košice, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav a procesný postup ústavného súdu

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 29. júla 2019 doručená ústavná sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED] (ďalej len „sťažovatelia“), zastúpených advokátom JUDr. Martinom Babjakom, ktorou namietali porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019 (ďalej len „napadnutý rozsudok krajského súdu“).

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovatelia sa v konaní pred Okresným súdom Spišská Nová Ves (ďalej len „okresný súd“) domáhali vydania bezdôvodného obohatenia, ktorým sa mal žalovaný (Prima banka Slovensko a. s., pozn.) obohatiť prijatím plnenia z neplatnej dohody o zmene úrokových sadzieb v zmluve o úvere uzavretej stranami sporu 24. októbra 2008. Výška bezdôvodného obohatenia bola vyčíslená ako rozdiel sumy splátok splatných v čase od 14. júna 2014 do 15. mája 2017, ktorú by boli žalobcovia povinní uhradiť pri sadzbe dohodnutej podľa zmluvy, a sumy, ktorú v splátkach v skutočnosti uhradili podľa úrokovej sadzby požadovanej žalovaným. Sťažovatelia si

uplatňovali aj nárok na primerané finančné zadostučinenie. Sťažovatelia podali žalobu na okresnom súde 14. júna 2017. Okresný súd rozhodol rozsudkom sp. zn. 11 Csp 220/2017 zo 14. februára 2018 (v časti relevantnej pre podanie ústavnej sťažnosti, pozn.) tak, že žalovaného zaviazal zaplatiť sťažovateľom z titulu bezdôvodného obohatenia sumu 1 126,45 € s prísl. Proti predmetnému rozsudku okresného súdu podal žalovaný odvolanie v celom rozsahu (sťažovatelia podali odvolanie proti výroku o trovách konania, pozn.), o ktorom krajský súd napadnutým rozsudkom vo výroku, ktorý bol pre podanie ústavnej sťažnosti podstatný, rozhodol tak, že potvrdil výrok rozsudku okresného súdu v časti o zaplatenie sumy 387,64 € s prísl. a v prevyšujúcej časti o zaplatenie sumy 738,81 € s prísl. rozsudok okresného súdu zmenil tak, že žalobu zamietol.

3. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti tvrdia, že napadnutý rozsudok krajského súdu je v príkrom rozpore so zákazom pravej retroaktivity, ako aj s účelom ustanovení sledujúcich ochranu spotrebiteľa a tieto jeho vady v konečnom dôsledku naplňajú atribúty porušenia základného práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivý súdny proces.

4. K zákazu retroaktivity sťažovatelia poukazujú na znenie § 52 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) pred 31. marcom 2015 a po 1. apríli 2015 a tvrdia, že čiastkové nároky, v rozsahu ktorých krajský súd napadnutým rozsudkom zamietol ich žalobu, vznikli (okrem dvoch posledných splátok za apríl a máj 2015) pred 1. aprílom 2015, keď nadobudlo účinnosť nové znenie § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Sťažovatelia nespochybňujú, že by sa mal § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka s účinnosťou od 1. apríla 2015 vzťahovať aj na právne vzťahy založené pred týmto dňom. To platí aj vo vzťahu k úverovej zmluve uzatvorenej medzi sťažovateľmi a žalovaným, neplatnosťou ustanovení ktorej došlo k bezdôvodnému obohateniu žalovaného na úkor sťažovateľov. Avšak nároky vzniknuté pred účinnosťou už uvedeného zákonného ustanovenia sa musia posudzovať podľa predpisov účinných v čase ich vzniku, a to v súlade s princípom právnej istoty. Sťažovatelia zastávajú názor, že im *„vzniklo právo na vydanie bezdôvodného obohatenia od žalobcu osobitne dňom uhradenia tej ktorej neoprávnene navýšenej splátky, pričom v prípade úhrady splátok v období do 1. apríla 2015 neexistovalo žiadne ustanovenie Občianskeho*

zákonníka, ktoré by stanovovalo bezvýnimočný režim Občianskeho zákonníka na celý zmluvný vzťah, spravovali sa takto vzniknuté nároky z pohľadu premlčania na základe dohody zmluvných strán celkom nesporne režimom Obchodného zákonníka. Na tom nemohla nič zmeniť ani neskoršia právna úprava. Tým, že Krajský súd napadnutým rozhodnutím v otázke premlčania už vzniknutých nárokov na vydanie bezdôvodného obohatenia zmenil ich právny režim, a to na základe ustanovenia, ktoré nadobudlo účinnosť až po vzniku týchto nárokov, zasiahol zásadným spôsobom do princípu právnej istoty a nedovolené aplikoval tzv. pravú retroaktivitu. Takéto konanie je pritom v právnom štátne neúnosným a hrubo zasahuje do práva sťažovateľov na poskytnutie právnej ochrany.“.

5. Vo vzťahu k neprípustnému obmedzeniu vo voľbe právneho režimu v prospech spotrebiteľa sú sťažovatelia toho názoru, že v predmetnej úverovej zmluve ako zmluve spotrebiteľskej si zmluvné strany mohli dojednať prednostnú aplikáciu zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákoník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákoník“) v prospech spotrebiteľov. Podľa sťažovateľov takéto dojednanie neplatí, ak by bolo v ich neprospech, ale platí, ak by sa malo použiť v ich prospech. Inými slovami, sťažovatelia tvrdia, že ak by si dodávateľ proti nim ako spotrebiteľom uplatňoval akýkoľvek nárok z úverovej zmluvy, po vznesení námietky premlčania by mal súd posudzovať premlčaciu lehotu podľa Občianskeho zákonníka, pretože táto je kratšia a je to pre spotrebiteľov výhodnejšie. Ak si ale uplatňujú peňažný nárok z titulu vydania bezdôvodného obohatenia spotrebiteľa proti dodávateľovi, po vznesení námietky premlčania by mal súd posudzovať premlčaciu lehotu podľa Obchodného zákonníka, pretože táto je dlhšia a v tomto prípade to je v prospech spotrebiteľov.

6. Sťažovatelia tiež uviedli, že proti napadnutému rozsudku nemohli podať dovolanie z dôvodu „majetkového cenzu“ podľa § 422 ods. 1 písm. b) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov. Hoci ide v tomto prípade o spor s nízkou hodnotou, podľa sťažovateľov by ústavný súd mal v danej veci rozhodnúť, pretože v ňom ide o vec zásadného právneho významu. Konkrétne má ísť o zásadné porušenie zákazu „pravej“ retroaktivity a taktiež o vyriešenie otázky, či možno vzhľadom na formuláciu § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. apríla 2015

v spotrebiteľskej zmluve uzatvorenej medzi dodávateľom a spotrebiteľom dojednať prednostnú aplikáciu Obchodného zákonníka v prípadoch, ak tento upravuje práva spotrebiteľa priaznivejšie ako Občiansky zákonník.

7. Na základe už uvedeného sťažovateľa navrhovali, aby ústavný súd po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie rozhodol týmto nálezom:

„1. Základné práva [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], občana SR a [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ], občana SR na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, a právo sťažovateľov na spravodlivé súdne konanie podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd Rozsudkom Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019, porušené boli.

2. Rozsudok Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 2 Co 166/2018 z 18. apríla 2019 sa zrušuje a vec sa vracia Krajskému súdu v Košiciach na ďalšie konanie.

3. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] priznáva náhradu trov právneho zastúpenia advokátom vo výške 346,26 Eur, ktorú je Krajský súd v Košiciach povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu, do dvoch mesiacov od právoplatnosti nálezu.“

8. Ústavný súd ústavnú sťažnosť predbežne prerokoval a uznesením č. k. IV. ÚS 84/2019-12 z 24. októbra 2019 ju podľa § 56 ods. 1 a 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 413/2019 Z. z. (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na ďalšie konanie.

9. Podaním z 18. novembra 2019 upovedomil ústavný súd o prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie zúčastnenú osobu podľa § 33 ods. 1 zákona o ústavnom súde, ktorou bola v tomto prípade obchodná spoločnosť Prima banka Slovensko a. s., Hodžova 219/11, Žilina, IČO 31 575 951. Zároveň túto zúčastnenú osobu vyzval, aby sa k ústavnej sťažnosti vyjadrila, ak by to považovala za potrebné. Vo svojom vyjadrení doručenom ústavnému súdu 29. novembra 2019 zúčastnená osoba uviedla, že napadnutý rozsudok krajského súdu

nemožno hodnotiť ako arbitrárny alebo svojvoľný. Zúčastnená osoba ďalej uviedla, že v rámci aplikácie § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka mohlo ísť nanajvýš o nepravú retroaktivitu, pričom táto nemôže byť považovaná za protiústavnú. Navyše poukázala aj na skutočnosť, že k § 52 ods. 2 tretej vete Občianskeho zákonníka neprijal zákonodarca žiadne prechodné ustanovenia a záver, že predmetné zákonné ustanovenie sa vzťahuje aj na právne vzťahy založené pred dňom jeho právnej účinnosti, je tiež bežne prijímaný viacerými rozhodnutiami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky [ďalej len „najvyšší súd“ (napr. 4 MCdo 17/2014 a 8 MCdo 3/2015)]. K sťažovateľmi tvrdenému nesúladu medzi prvou a treťou vetou zúčastnená osoba podotkla, že tieto nekolidujú, iba prikazujú prednostné použitie noriem Občianskeho zákonníka, ktoré zákonodarca považoval za vhodnejšie pre úpravu spotrebiteľských vzťahov. Napokon zúčastnená osoba dodala, že hoci ona ako žalovaná v predmetnom súdnom spore v konaní pred okresným súdom, ako aj v oboch svojich podaniach adresovaných odvolaciemu súdu zdôrazňovala potrebu použitia poslednej vety § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, sťažovatelia súd na jej možný nesúlad s prvou vetou ani neupozornili. Zúčastnená osoba teda navrhovala, aby ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovel.

10. Ústavný súd 18. novembra 2019 zároveň vyzval krajský súd, aby sa vyjadril k ústavnej sťažnosti a k možnému upusteniu od ústneho pojednávania vo veci. V podaní doručenom ústavnému súdu 6. decembra 2019 predseda krajského súdu uviedol, že aplikáciou tretej vety § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka na právne vzťahy založené pred jej účinnosťou nedochádza k neprípustnému zásahu do nadobudnutých práv v zmysle pravej retroaktivity, iba sa tento stav rieši v časti ochrany práv spotrebiteľa bez toho, aby sa menil obsah zmluvného vzťahu. Taktiež uviedol, že nenachádza rozpor medzi prvou a treťou vetou § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka. V ďalšom poukázal na odôvodnenie napadnutého rozsudku krajského súdu a súdny spis okresného súdu. Zároveň uviedol, že netrvá na ústnom pojednávaní pred ústavným súdom.

11. Ústavný súd 10. decembra 2019 zaslal právnomu zástupcovi sťažovateľov predmetné vyjadrenie predsedu krajského súdu a vyzval ho, aby k nemu zaujal stanovisko, ak to bude považovať za potrebné. Zároveň mu na vedomie zaslal vyjadrenie zúčastnenej

osoby. Sťažovatelia prostredníctvom svojho právneho zástupcu podaním doručeným ústavnému súdu 30. decembra 2019 súhlasili s upustením od ústneho pojednávania v predmetnom konaní. V reakcii na vyjadrenie predsedu krajského súdu a zúčastnenej osoby sťažovatelia uviedli, že hľadanie právnej úpravy výhodnejšej pre spotrebiteľa je potrebné posudzovať s prihliadnutím na každý konkrétny prípad, pretože nie vždy musí byť právna úprava podľa Občianskeho zákonníka pre spotrebiteľa priaznivejšia. Sťažovatelia sa zároveň ohradili proti tomu, že by sa domáhali dvojakého posudzovania rovnakého inštitútu – premlčania výlučne podľa toho, v akom procesnom postavení je spotrebiteľ v súdnom konaní, a že by sa tým neprímerane favorizovalo postavenie spotrebiteľa. Sťažovatelia sa domáhajú výlučne toho, aby do ich zmluvnej voľnosti prejavenej v zmluve o úvere nebolo prostredníctvom osobitných ustanovení na ochranu spotrebiteľa zasahované viac, ako je nevyhnutné pre dosiahnutie účelu tohto inštitútu, teda aby princíp zmluvnej voľnosti nebol „pokrivený“ nad rámec toho, čo je potrebné. K svojej námietke týkajúcej sa retroaktivity sťažovatelia dodali, že v predmetnom prípade im vzniklo nielen právo, ale aj nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia vo vzťahu ku každej uhradenej splátke nad rámec toho, čo bolo dojednané, osobitne. Tieto jednotlivé právne vzťahy vzniknuté z bezdôvodného obohatenia pritom boli uzatvorené už samotným poskytnutím finančných prostriedkov sťažovateľmi zúčastnenej osobe bez právneho dôvodu. Do takto uzatvorených minulých právnych vzťahov pritom nebolo možné zasahovať prostredníctvom neskoršej právnej úpravy a meniť tak ich charakter, hoci aj „len“ z pohľadu úpravy premlčacej doby.

12. Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

Právomoc ústavného súdu a relevantná právna úprava

13. Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických

osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 127 ods. 2 prvej vety ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

14. Podľa čl. 131 ods. 2 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach podľa čl. 127 ústavy v trojčlenných senátoch. Senát sa uznáva nadpolovičnou väčšinou svojich členov.

15. Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

16. Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

17. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o akomkoľvek trestnom čine, z ktorého je obvinený.

18.1 Podľa § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom do 31. marca 2015 ustanovenia o spotrebiteľských zmluvách, ako aj všetky iné ustanovenia upravujúce právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, použijú sa vždy, ak je to na prospech zmluvnej strany, ktorá je spotrebiteľom. Odlišné zmluvné dojednania alebo dohody, ktorých obsahom alebo účelom je obchádzanie tohto ustanovenia, sú neplatné.

18.2 Podľa § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. apríla 2015 ustanovenia o spotrebiteľských zmluvách, ako aj všetky iné ustanovenia upravujúce právne

vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, použijú sa vždy, ak je to na prospech zmluvnej strany, ktorá je spotrebiteľom. Odlišné zmluvné dojednania alebo dohody, ktorých obsahom alebo účelom je obchádzanie tohto ustanovenia, sú neplatné. Na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva.

III.

Všeobecné teoretické východiská

19. Napadnutému rozsudku krajského súdu vyčítali sťažovatelia porušenie zákazu pravej retroaktivity pri aplikácii § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka a taktiež neprípustné obmedzenie vo voľbe právneho režimu v prospech spotrebiteľa. Tieto pochybenia krajského súdu podľa sťažovateľov predstavujú porušenie ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. ich práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

20. Ústavný súd v súlade so svojou ustálenou judikatúrou považuje za potrebné uviesť, že obsah základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru tvoria obdobné záruky, že vec bude spravodlivo prerokovaná nezávislým a nestranným súdom postupom ustanoveným zákonom. Z uvedeného dôvodu v týchto právach nemožno vidieť podstatnú odlišnosť (II. ÚS 27/07, IV. ÚS 284/2018).

21. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Do obsahu základného práva na súdnu a inú právnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá môže mať základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon (IV. ÚS 77/02). Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci. Všeobecný súd musí vykladať a používať ustanovenia na vec sa vzťahujúcich zákonných predpisov v súlade s účelom základného

práva na súdnu ochranu. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno toto ani iné základné práva obmedziť spôsobom zasahujúcim do ich podstaty a zmyslu.

22. Ak súd alebo iný orgán koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods. 1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu alebo inú právnu ochranu. Právo na súdnu a inú právnu ochranu poskytuje ústava každému právu, ktoré je v právnom poriadku Slovenskej republiky upravené a ktorého sa zákonom ustanoveným postupom možno domáhať na súdnom alebo inom orgáne Slovenskej republiky. Obsah práva na súdnu a inú právnu ochranu nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov a iných orgánov. Každé konanie súdu alebo iného orgánu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu alebo inú právnu ochranu (I. ÚS 26/94).

23. Základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy zaručuje, že každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde, pričom jeho súčasťou je aj ochrana, ktorá sa účastníkovi konania poskytuje v odvolacom konaní. Ak účastník konania splní predpoklady ustanovené zákonom na poskytnutie ochrany v odvolacom konaní, všeobecný súd mu túto ochranu musí poskytnúť v rozsahu, v akom sa preukáže existencia dôvodov na poskytnutie súdnej ochrany v takom konaní. Poskytnutie takejto právnej ochrany však, prirodzene, nemožno považovať za právo na úspech v odvolacom konaní (m. m. II. ÚS 4/94), ak každé také rozhodnutie odvolacieho súdu odpovedá na obsah odvolania ústavne konformným spôsobom a v rozsahu upravenom zákonom (čl. 46 ods. 4 ústavy).

IV.

Posúdenie vecí ústavným súdom

24. Sťažovatelia už vo vyjadrení k odvolaniu žalovaného (zúčastnenej osoby) z 24. apríla 2018 nesúhlasili s názorom žalovaného, že aplikáciou § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom od 1. apríla 2015 malo byť v danom prípade vylúčené použitie

premlčacej lehoty podľa Obchodného zákonníka (4 roky), pretože tretia veta predmetného ustanovenia stanovovala prednostné použitie Občianskeho zákonníka (t. j. premlčacej lehoty v trvaní 3 rokov) na spotrebiteľské veci. Sťažovatelia argumentovali, že účelom predmetného ustanovenia je ochrana spotrebiteľa a formalistické zdôrazňovanie potreby bezvýnimočnej aplikácie Občianskeho zákonníka vyznieva v tomto prípade, naopak, v neprospech spotrebiteľa. Tvrdenie zúčastnenej osoby, že sťažovatelia v rámci odvolacieho konania nepoukázali na rozpor medzi prvou a tretou vetou § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, teda nebolo pravdivé. Navyše v ďalšom svojom vyjadrení v odvolacom konaní z 18. júna 2018 sťažovatelia doplnili, že ak by sa krajský súd priklonil k argumentácii žalovaného týkajúcej sa bezvýnimočnej aplikácie Občianskeho zákonníka, zdôraznili, že tretia veta § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka nadobudla účinnosť až 1. mája 2015, a preto sa na jednotlivé sumy bezdôvodného obohatenia, na ktorých vydanie vznikol sťažovateľom nárok ešte pred účinnosťou tohto ustanovenia (t. j. sumy za obdobie od 16. júna 2014 do 14. apríla 2015), predmetné ustanovenie nemohlo vzťahovať. Pri týchto nárokoch bola podľa sťažovateľov namieste aplikácia Obchodného zákonníka, a teda použitie 4-ročnej premlčacej doby.

25. Krajský súd v napadnutom rozsudku vo vzťahu k aplikácii § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka v danom prípade uviedol:

„V časti rozsahu nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia sa však súd prvej inštancie dopustil pochybenia pri aplikácii a interpretácii právnych noriem rozhodných pre posúdenie premlčania nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia. Za rozhodujúce považoval fakt, že zmluva o úvere má podľa § 261 Obch. zák. povahu tzv. absolútneho obchodného vzťahu, na ktorý sa aplikujú ustanovenia Obch. zák. bez ohľadu na postavenie zmluvných strán, nereflektujúc zákonnú úpravu vyplývajúcu z § 52 ods. 2 veta tretia OZ v znení účinnom od 1. 4. 2015 (Čl. XIV zák. č. 102/2004 Z. z.), v zmysle ktorej na všetky právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, aj keď by sa inak mali použiť normy obchodného práva. Najvyšší súd SR v rozhodnutí sp. zn. 3MCdo/14/2014 prihliadajúc na hmotnoprávne a procesnoprávne účinky právnych noriem prijal záver, že uvedené ustanovenie upravujúce prednosť aplikácie občianskoprávnej úpravy pred ustanoveniami Obchodného zákonníka na

vzťahy, v ktorých vystupuje spotrebiteľ, sa aplikuje na všetky takéto právne vzťahy, a to aj na právne vzťahy, ktoré vznikli pred nadobudnutím účinnosti uvedeného zákonného ustanovenia. V rozhodnutí sp. zn. 3Cdo/87/2017 Najvyšší súd SR uviedol, že aj keď niet dôvodu spochybňovať, že úver je tzv. absolútnym obchodom a dopadá naň tretia časť Obchodného zákonníka, je potrebné tiež mať na zreteli, že úverová zmluva vykazuje aj znaky spotrebiteľskej zmluvy. Súdna prax považuje obdobné právne vzťahy vzhľadom na vzťah medzi podnikateľom a nepodnikateľom, a so zreteľom na nepodnikateľský účel zmluvy, za typické občianskoprávne, spotrebiteľské vzťahy. Keďže účastníkmi týchto vzťahov sú obchodník a spotrebiteľ, ide o typické občianskoprávne vzťahy, preto je v súlade s princípmi ochrany spotrebiteľa, aby v prípade duplicitnej právnej úpravy rovnakých inštitútov súkromného práva bola tak z hľadiska premlčania ako aj dĺžky premlčacej doby a jej plynutia aplikovaná právna úprava obsiahnutá v Občianskom, nie v Obchodnom zákonníku. Na podporu správnosti aplikácie občianskoprávnej úpravy inštitútu premlčania v tzv. absolútnych obchodoch poukazuje tiež rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 402/2013, III. ÚS 194/2016. Záver, že na všetky právne vzťahy, v ktorých účastníkom je spotrebiteľ sa vždy prednostne použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, bol prezentovaný aj v rozhodnutí Najvyššieho súdu SR sp. zn. v rozsudkoch sp. zn. 8MCdo/13/2014, 4MCdo/17/2014, 8Cdo/102/2017. Od uvedenej ustálenej súdnej praxe nemá dôvod sa odvolací súd odchýliť ani v predmetnom spore, z ktorých dôvodov právne posudzoval žalovaným tvrdené uplynutie premlčacej lehoty na uplatnenie nároku žalobcov podľa ustanovení Občianskeho zákonníka.“

26. Ústavný súd pri svojom rozhodovaní, vychádzajúc z písomných podaní účastníkov a predloženého spisu okresného súdu sp. zn. 11 Csp 220/2017, preskúmal námietky sťažovateľov a zistil, že ich ústavná sťažnosť je dôvodná. Z už citovaného výseku napadnutého rozsudku je očividné, že krajský súd sa dostatočne nevysporiadal s námietkou sťažovateľov týkajúcou sa retroaktivity § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka. Taktiež nereagoval adekvátne na sťažovateľmi tvrdený rozpor medzi prvou vetou a treťou vetou predmetného ustanovenia. Bez bližšieho odôvodnenia krajský súd iba formálne poukázal na § 52 ods. 2 tretiu vetu Občianskeho zákonníka a s ním súvisiacu judikatúru. Ako aj sťažovatelia výstižne poukázali, judikatúra najvyššieho súdu (ale aj ústavného súdu,

pozn.), na ktorú krajský súd vo svojom odôvodnení poukázal, sa týkala výlučne situácií, v ktorých si dodávateľ vymáhal peňažné plnenie od spotrebiteľov, a teda riešili premlčanie nárokov dodávateľa proti spotrebiteľovi. V predmetnom konaní bola ale situácia opačná, peňažného plnenia sa domáhali spotrebiteľia proti dodávateľovi, preto bol iba poukaz na túto judikatúru (bez akéhokoľvek komentára, prečo je relevantná aj v predmetnej situácii, pozn.) zo strany krajského súdu nedostatočný.

27. Ústavný súd konštatuje, že krajský súd sa v napadnutom rozsudku v rámci odvolacieho konania adekvátne vysporiadal s viacerými právnymi otázkami (odvolanie proti rozsudku okresného súdu podali sťažovatelia aj žalovaný, pozn.), ktoré sťažovatelia v konečnom dôsledku nenapadli svojou ústavnou sťažnosťou. Avšak vo vzťahu k línii námietok sťažovateľov, ktoré vzniesli už v odvolacom konaní a ktorá bola následne základom ich ústavnej sťažnosti, sa obmedzil iba na formalistickú aplikáciu § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, ktorú podoprel judikatúrou, ktorá sa nevzťahuje na predmetnú procesnú situáciu.

28. Z postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmavať také rozhodnutie všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody, pričom skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom preskúmania vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, m. m. I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/00).

Retroaktivita § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka

29. K námietke sťažovateľov, ktorou poukazovali na neprípustnú retroaktivitu aplikácie § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka, ústavný súd podotýka, že nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia, ktorý vznikol sťažovateľom, je vo svojej podstate – ako každý iný nárok – „oprávnenie použiť prostriedky dané príslušnými predpismi na vynútenie subjektívneho práva súdom, arbitrážou, administratívnym orgánom, resp.

vlastným úkonom“ (LUBY, Š. Občianskoprávny nárok. In: *Právnické štúdie*. 1958, roč. VI, s. 15.). Inými slovami, vznikom nároku vzniká u veriteľa časovo limitované oprávnenie na vynútenie subjektívneho práva. Zmena premlčacej doby po vzniku nároku do tohto oprávnenia nepochybne zasahuje. A keďže toto oprávnenie (nárok) je súčasťou príslušného subjektívneho práva, zmena premlčacej doby po vzniku nároku zasahuje do už existujúceho subjektívneho práva. Ak by sme pripustili, že § 52 ods. 2 tretia veta Občianskeho zákonníka sa má vzťahovať v otázke premlčania aj na už existujúce nároky, potom je namieste hovoriť o retroaktivite, pretože sa mení obsah právneho vzťahu vzniknutého pred účinnosťou tejto novej úpravy.

30. Sťažovatelia majú technicky pravdu, ak namietajú, že spôsob, akým aplikoval krajský súd § 52 ods. 2 tretiu vetu Občianskeho zákonníka, retroaktívne zasiahol do ich subjektívnych práv. Krajský súd v napadnutom rozsudku iba poukázal na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 3 MCdo 14/2014, ku ktorému uviedol: „... *uvedené ustanovenie upravujúce prednosť aplikácie občianskoprávnej úpravy pred ustanoveniami Obchodného zákonníka na vzťahy, v ktorých vystupuje spotrebiteľ, sa aplikuje na všetky takéto právne vzťahy, a to aj na právne vzťahy, ktoré vznikli pred nadobudnutím účinnosti uvedeného zákonného ustanovenia.*“

31. Ústavný súd upriamil svoju pozornosť na predmetné rozhodnutie najvyššieho súdu a zistil, že najvyšší súd v predmetnom rozsudku poukázal okrem iného aj na § 52 ods. 2 tretiu vetu Občianskeho zákonníka (najvyšší súd poukazoval aj na neskôr zrušené ustanovenie § 5b zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, pozn.) s tým, že tento nadobudol účinnosť 1. mája 2014 a právne predpisy, ktorých bol súčasťou, nemali prechodné ustanovenia. To podľa najvyššieho súdu znamenalo, že od jeho účinnosti sa vzťahuje aj na právne vzťahy založené pred týmto dňom. Najvyšší súd už uvedené uviedol v kontexte neopodstatnenosti vydania kasačného rozhodnutia v prípade, ak je už pri preskúvaní napadnutého rozhodnutia zrejmé, že (napríklad v dôsledku zmeny v právnom poriadku, ku ktorej medzičasom došlo) bude súd, ktorému sa vec po zrušení jeho rozhodnutia má vrátiť na ďalšie konanie, musieť rozhodnúť rovnako ako v zrušovanom

rozhodnutí, lebo iné rozhodnutie mu platný právny stav ani neumožní (t. j. ak súd po vrátení veci nebude môcť postupovať alebo rozhodnúť inak, ako pred zrušením jeho rozhodnutia). Ďalší kontext, v ktorom je potrebné vnímať predmetné rozhodnutie najvyššieho súdu, je ten, že posudzoval retroaktivitu zákonných ustanovení na ochranu spotrebiteľa, ktoré pôsobili v prospech spotrebiteľa (v prípade, ktorý v konečnom dôsledku riešil najvyšší súd predmetným rozsudkom, vystupoval spotrebiteľ v pozícii dlžníka, pozn.). Postup krajského súdu, ktorý legitímnu námietku vznesenú v odvolacom konaní vybavil všeobecným poukazom na judikát, pričom jeho čiastkový záver vytrhol z kontextu a použil ho na odlišnú situáciu, ústavný súd nemohol považovať za adekvátny vo vzťahu k základnému právu sťažovateľov na súdnu ochranu.

Princíp ochrany spotrebiteľa

32. Druhá námietka sťažovateľov v ich ústavnej sťažnosti sa týka obmedzenia vo voľbe právneho režimu v prospech spotrebiteľa. Krajský súd podľa sťažovateľov *de facto* aplikoval právnu úpravu na ochranu spotrebiteľa spôsobom, ktorý by bol pre spotrebiteľa výhodný, pokiaľ by bol spotrebiteľ v procesnej pozícii žalovaného, aj na situáciu, v ktorej bol (naopak) spotrebiteľ žalobcom. Samotná skutočnosť, že v predmetnej procesnej situácii nebola táto právna úprava pre sťažovateľov výhodnejšia, pre krajský súd ale nebola rozhodujúca.

33. Zúčastnená osoba vo svojom vyjadrení z 29. novembra 2019 s poukazom na judikatúru ústavného súdu (napr. PL. ÚS 11/2016) a odlišné stanoviská viacerých sudcov ústavného súdu (I. ÚS 547/2012 a III. ÚS 527/2017) dôvodila, že ochranu spotrebiteľov je nutné interpretovať triezvo a neutrálne ako akýkoľvek iný právny inštitút. Proti takému hodnoteniu nemožno mať žiadne výhrady. Ústavný súd si je vedomý, že ochrana spotrebiteľa aj takpovediac „proti jeho vlastnej vôli“ nadobúda značne negatívne konotácie a v mnohých prípadoch vyznieva ako morálny hazard (prípady spotrebiteľov, ktorí sa najprv nezodpovedne zadlžia, potom porušia svoje zmluvné povinnosti a následne sú aj pasívni pri obrane svojich práv, očakávajúc záchranu od štátu). Predmetný prípad je ale diametrálne odlišný od už načrtnutého. Sťažovatelia neporušili žiadnu svoju zmluvnú povinnosť, práve

naopak, proti banke (dodávateľovi) im vznikol nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia, hoci svoje povinnosti si plnili podľa pokynov dodávateľa, t. j. silnejšej strany právneho vzťahu, a pri uplatňovaní svojich práv boli aktívni.

34. Ústavný súd konštatuje, že medzi prvou a treťou vetou § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka existuje určité napätie. Buď sa použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka, *ak to je v prospech zmluvnej strany, ktorá je spotrebiteľom* (prvá veta). Alebo na právne vzťahy, ktorých účastníkom je spotrebiteľ, sa *vždy prednostne použijú* ustanovenia Občianskeho zákonníka (tretia veta). Pokiaľ v odvolacom konaní sporová strana poukáže na tento rozpor, úlohou odvolacieho súdu bude vysvetliť, ako sa s týmto rozporom vysporiadal. Stav, keď odvolací súd uprednostnil tretiu vetu a ignoroval prvú vetu napriek tomu, že ňou argumentovali sťažovatelia, nemôže obstať vo vzťahu k povinnosti riadne odôvodniť svoje rozhodnutie (a teda v konečnom dôsledku ani vo vzťahu k základnému právu na súdnu ochranu).

V.

Závery ústavného súdu

35. Krajský súd v napadnutom rozsudku správne poukázal na nesprávnu aplikáciu práva okresným súdom, ktorý vychádzal iba z premisy, že zmluva o úvere má povahu absolútneho obchodu, a tiež na skutočnosť, že s ohľadom na vzťah medzi dodávateľom a spotrebiteľom a so zreteľom na nepodnikateľský účel zmluvy úverovú zmluvu v tomto prípade bolo potrebné považovať za spotrebiteľskú zmluvu. Následný postup krajského súdu, v ktorom napriek námietkam sťažovateľov nevysvetlil, prečo aplikoval § 52 ods. 2 tretiu vetu Občianskeho zákonníka aj na právne vzťahy, ktoré vznikli pred jeho účinnosťou, resp. ako sa vysporiadal s rozporom medzi prvou a treťou vetou § 52 ods. 2 Občianskeho zákonníka, už ale bol v rozpore s povinnosťou súdu riadne odôvodniť svoje rozhodnutie, čo v konečnom dôsledku znamenalo porušenie základného práva sťažovateľov na súdnu ochranu.

36. Hoci sa krajský súd napadnutým rozsudkom adekvátne vysporiadal s viacerými odvolacími námietkami strán konania, nevysporiadal sa relevantným spôsobom so všetkými argumentmi, ktoré vzniesli sťažovatelia v odvolacom konaní. Toto „opomenutie“ krajského súdu malo v konečnom dôsledku rozhodujúci vplyv na podobu výroku jeho rozhodnutia, a preto ústavný súd konštatoval, že ním bolo porušené základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

37. V zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

38. V zmysle § 133 ods. 1 a 2 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, v náleze uvedie, ktoré základné práva a slobody boli porušené, ktoré ustanovenia ústavy, ústavného zákona alebo medzinárodnej zmluvy boli porušené a akým právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené základné práva a slobody. Ústavný súd zruší rozhodnutie alebo opatrenie, ktorým boli porušené základné práva a slobody sťažovateľa.

39. Podľa § 133 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, môže vrátiť vec na ďalšie konanie.

40. Podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu.

41. V zmysle § 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde ten, kto vo veci vydal rozhodnutie je viazaný rozhodnutím ústavného súdu podľa § 133 ods. 3 písm. b); toto rozhodnutie ústavného súdu je vykonateľné doručením.

42. Pretože ústavný súd rozhodol, že napadnutým rozsudkom krajského súdu bolo porušené základné právo sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a ich právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, bolo potrebné zároveň v zmysle čl. 127 ods. 2 ústavy a § 133 ods. 2 zákona o ústavnom súde rozhodnúť o jeho zrušení a v záujme efektívnej ochrany práv sťažovateľov aj vrátení veci v zmysle § 133 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde krajskému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu). Po vrátení veci krajskému súdu bude jeho povinnosťou znovu rozhodnúť o odvolaniach strán proti rozsudku okresného súdu. Jeho úlohou pritom bude vysporiadať sa adekvátne s otázkou retroaktivity § 52 ods. 2 tretej vety Občianskeho zákonníka, s rozporom medzi prvou a treťou vetou predmetného zákonného ustanovenia, prípadne vysvetliť, prečo považoval súdne rozhodnutia týkajúce sa odlišnej procesnej situácie spotrebiteľov za relevantné aj v tomto prípade.

VI.

Trovy konania

43. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

44. Sťažovatelia požadovali náhradu trov právneho zastúpenia, ktorých výšku vyčíslili iba ku dňu podania ústavnej sťažnosti (vo výške 346,26 €).

45. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z príslušných ustanovení vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby

uskutočnený v roku 2019 je vo výške 163,33 € a hodnota režijného paušálu je vo výške 9,80 €.

46. Trovy právneho zastúpenia pozostávajú z dvoch úkonov právnej služby v roku 2019 (prevzatie zastupovania vrátane prvej porady s klientom, podanie ústavnej sťažnosti). Spolu ide o sumu 346,26 €, ktorú je krajský súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (bod 3 výroku nálezu).

47. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. júna 2020

Miroslav DURIŠ
predseda senátu